

ПЕНТАХОРД

ському тощо) та ін. звук. утворень і тональних зрушень у процесі розробки мат-лу згідно з розвитком сюжет. лінії пісні.

У 19—20 ст. в акад. музиці характерне повернення до архаїчних ладів, музики народів Сходу у зв'язку з вивченням позаєвроп. культур і, зокр., музики ("Аїда" Дж. Верді, "Чіо-Чіо сан" і "Турандот" Дж. Пуччіні); реанімація П. у творах модерністів — Б. Бартока, І. Стравінського, авангардиста В. Сильвестрова, поєднання функціонал. системи з модальною: кварткові, квінтові тритонові співзвуччя, широке застосування пента-, діатонічних послівок, поліладовості, дистанціювання тоніко-домінантових зв'язків. П. поспіль присутня у джазі. Особл. заслуги в дослідженні П. належать П. Сокальському. Використавши нові акуст. методи Г. Гельмгольца у вивченні ритму й мелодики пісні народної, укр. композитор і вчений обстоював думку про пріоритет П. як первісного звукоряду в еволюції муз. мислення людства. Проте, як слушно відзначив Ф. Колесса в статті "Das ukrainische Volkslied sein melodischer u rhytmischer Aufbau" ("Monatschrift für der Orient", 1916 — укр. "Наверствування і характерні признаки укр. нар. пісень" 1916), згодом К. Квітка в статті "Ангемітонічні примітиви і теорія Сокальського" (1928), вже в найбільш ранніх звукорядах нар. музики натурального строю зустрічаються чвертьтонові, півтонові послідовності у гліссандовій, мелізматичній інтерваліці, що підтверджується новішими дослідженнями мелосу архаїч. пластів слов'ян., зокр. укр. мелосу в гірських р-нах Карпат, *монодії, гетерофонії* Полісся тощо. Отже, П. не була єдиним первісним і універсал. звукорядом в еволюції людства.

Літ.: Правдюк О. Ладові основи української народної пісні. — К., 1961; Саболчи Б. История венгерской музыки. — Будапешт, 1964; Сокальський П. Руська народна музика. — К., 1969; Квітка К. Первісні тоноряди // Первісне громадянство і його пережитки на Україні. — К., 1926. — Вип. 3; Золочевський В. До питання про вплив народної музики на гармонію українських радянських композиторів // НТЕ. — 1962. — № 2; Фільц Б. Ладогармонічні особливості сольних обробок українських народних пісень Л. Ревуцького // Її ж. Гармонія солоспіву. — К., 1979; Riemann H. Folkloristische Tonalitätsstudien. Pentatonik und tetrachordale Melodik. — Leipzig, 1916; Yang Yin-liu. Zur gleichzeitigen Existenz pentatonischer und heptatonischer Leitern in der hinesischer Musik Beitrage zur Musikwissenschaft. — Leipzig, 1964.

Див. також: Ангемітоніка. Ангемітонічний звукоряд.

С. Грица

ПЕНТАХОРД (від грец. πέντε — п'ять та хорді — струна) — діатон. звукоряд із 5-и послідовно розташованих звуків у межах квінти (переважно чистої) або гамоподіб. послідовність 5-и суміж. щаблів діатон. звукоряду. За нахилом ладу найпоширенішим є мажорний П., в основі якого лежить мажорний тризвук, і мінорний, в основі якого — мінорний тризвук. В укр. пісні народній мінорний і мажорний П. утворюють самот. лади. У межах мінорного

П. розгортаються *наспіви* переважно обряд. пісень (здебільшого *веснянки*, як виняток — тема веснянки в межах локрійського пентахорду — зм. 5, записана Л. Ревуцьким і використана ним у гол. темі *Симфонії* № 2), а також знач. кількості зразків необрядової лірики та епіки. Мажорний П. є основою мелодики переважно *весільних*, зимов. та веснян. календар. обряд. пісень. Мажорний П. — основний лад укр. весіл. пісенності позитив. емоц. сфери, т. зв. "весільний" лад.

Літ.: Правдюк О. Ладові основи української народної музики. — К., 1961; Єфремова Люд. Наспиви українських весільних пісень. — К., 2006; Її ж. Частотний каталог українського пісенного фольклору. У 3-х ч. — К., 2011. — Ч. 3: Показчики.

Люд. Єфремова

"ПЕРВОЦВІТ" (с. Микитинці, Івано-Фр. обл.) — нар. самод. хор (з 1976 — народний). Лауреат змагань хорів-читалень "Просвіти" зі Станіславщини (тепер Ів.-Франківщини, 1935, 1-а премія); обл. фестивалю духовн. музики та обл. конкурсу, присв. 50-річчю УПА (1992), обл. фестивалю хор. музики, присв. 180-й річниці з дня нар. Т. Шевченка (1994, диплом 2-о ступеню). Засн. 1894 Д. Січинським спільно з директором місц. школи В. Грицишином. 1933—35 — кер. хору Б. Ганушевський (пізніше виїхав до Канади), 1937—39 — І. Лапук, з 1991 — Г. Карась. У репертуарі — "Буде ім'я Господнє" Д. Бортнянського, "Дніпро реве" Д. Січинського на сл. В. Чайченка, "Чи ми ще здіймемося знову" С. Людкевича на сл. Т. Шевченка, "Учітєся, брати мої" Г. Давидовського (з поеми "Україна" Т. Шевченка), "Христос Воскрес" А. Гнатишина, обробки нар. пісень "Що то за предиво" М. Леонтовича, "Вербовая дощечка" А. Авдієвського та ін. "П." — учасник святкування ювілею УПА в Києві (1992). З нагоди ювілею "П." випущено зб-ку хор. творів з його репертуару "Повік не зів'яне «Первоцвіт»" (упоряд. Г. Карась, 1994).

Г. Карась

ПЕРВУШИНА Тамара Андріївна (6.06.1940, с. Шиновка Кирсанівського р-ну Тамбов. обл., тепер РФ) — хор. диригентка, педагог-методистка. Канд. пед. наук. Закін. Одес. конс. (1963, кл. Д. Загорецького). Від 1976 — кер. акад. хору студентів, доцент кафедри методики муз. виховання муз.-пед. ф-ту Одес. пед. ін-ту ім. К. Ушинського. З колективом брала участь у студ. фестивалях "Весна", гастролях у Києві, Москві, Вільнюсі, Мінську. Репертуар Хору включає твори М. Березовського, О. Крассотова, С. Рахманінова, О. Александрова, Г. Свиридова, В. А. Моцарта, Л. Джерхарта, обробки нар. пісень М. Леонтовича, К. Стеценка, С. Людкевича, П. Козицького, М. Колесси.

М. Бурбан

ПЕРЕБЕНДЯ Андрій (1-а пол. 20 ст.) — кобзар. В'язень Соловецьких концтаборів. Скомпонував "Думу Соловецьку", позначену драм. екс-

Народний самодіяльний хор "Первоцвіт"

Обкладинка видання «Первоцвіт»: з піснями у нове тисячоліття творів із репертуару хору (Ів.-Франківськ, 2009)